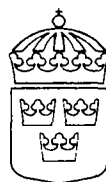

Kulturutskottets yttrande

1991/92:KrU2y

Riktlinjer för den statliga
fastighetsförvaltningen och ombildningen av
byggnadsstyrelsen, m.m.

1991/92
KrU2y

Till finansutskottet

Finansutskottet har den 21 november 1991 beslutat bereda kulturutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1991/92:44 om den statliga fastighetsförvaltningen och ombildningen av byggnadsstyrelsen m.m. jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna berör utskottets beredningsområde.

Kulturutskottet yttrar sig i det följande över propositionen samt motionerna 1991/92:Fi27 och 1991/92:Fi30.

Utskottet

Riksdagen godkände våren 1991 riktlinjer för *den statliga lokalförsörjningen*, vilka bl.a. innebar att förutsättningarna för att driva hela eller delar av den statliga fastighetsförvaltningen i aktiebolagsform snarast borde prövas och att inriktningen borde vara att en bolagsbildning skulle ske per den 1 juli 1992 (prop. 1990/91:150 bil. I:1 s. 82—91 och 95, FiU30, rskr. 386). I enlighet med detta principbeslut föreslår regeringen i proposition 44 att riksdagen skall godkänna i propositionen framlagda riktlinjer för den statliga fastighetsförvaltningen (yrkande 1).

I propositionen föreslås också att riksdagen skall godkänna att huvuddelen av det fastighetsbestånd som nu förvaltas av byggnadsstyrelsen skall föras över till en fastighetskoncern (yrkande 3). Den nya fastighetskoncernen föreslås bestå av ett moderbolag och fyra dotterbolag, varav tre skall svara för fastighetsförvaltning och ett för försäljning av teknisk fastighetsförvaltning till de övriga tre. Till ett av de fastighetsförvaltande dotterbolagen avses s.k. placeringsfastigheter, dvs. generellt användbara kontorsfastigheter, överlåtas. Till ett annat skall de fastigheter föras som upplåts till universitet och högskolor. Det tredje dotterbolaget skall förvalta övriga s.k. ändamålsfastigheter, dvs. sådana fastigheter som det är svårt att använda för något annat ändamål än det de används för i dag eller det de byggts för. Till denna kategori hör fastigheter inom kultursektorn, t.ex. teaterbyggnader och museer. Ändamålsfastigheter kommer att värderas enligt den s.k. produktionskost-

nadsmetoden, dvs. efter en bedömning av fastigheternas återanskaffningsvärde. I avvaktan på att en sådan värdering gjorts kommer fastigheterna att värderas utifrån en förräntning som motsvarar nu utgående hyror. På sikt torde de verkliga kostnaderna komma att motivera viss uppjustering av hyrorna. Staten måste enligt propositionen vara beredd att i vissa fall betala den lokalhyra som marknaden kräver även för ändamålsfastigheterna. I annat fall kommer statsbudgeten att visa en oriktig kostnadsbild. Dotterbolagen kommer att få besluta om förvärv eller avyttring av enskilda fastigheter. Moderbolaget kommer att få avyttra hela eller delar av sitt aktieinnehav i dotterbolagen.

I propositionen föreslås riksdagen vidare godkänna att den mindre del av de statliga fastigheterna, som av historiska eller andra skäl inte är lämplig att förvalta i bolagsform, i fortsättningen skall förvaltas av en nyinrättad statlig myndighet (yrkande 8). De kungliga slotten och kungliga Djurgården bör enligt propositionen förvaltas enligt de principer som gäller i dag. Även förvaltningen av fästen och en del andra historiska byggnader samt monument och statyer bör ske i myndighetsform och följa de principer som gäller i dag.

Under våren 1991 godkände riksdagen att *domänverket* skall *ombildas till aktiebolag* och att försäljning av domänmark skall få ske inom en ram av 950 milj.kr. (prop. 1990/91:87, NU38, rskr. 318). Därvid gjorde riksdagen ett tillkännagivande om vikten av att mark av stort naturvårdsvärde får ett betryggande skydd även fortsättningsvis, t.ex. genom överföring av marken till naturvårdsfonden. Frågan om särskilt skydd av fastigheter av intresse för kulturmiljövården aktualiserades inte. I proposition 44 aviserar regeringen att den skall återkomma till riksdagen i början av år 1992 med förslag i en särskild proposition om bolagiseringen av domänverket. Till de mera komplexa frågor som måste lösas hör de särintressen som är kopplade till markinnehavet. Inriktningen skall vara att produktiv skogs- och jordbruksmark skall överlåtas till ett aktiebolag. Där en effektiv förmögenhetsförvaltning inte bör vara enda kriteriet — exempelvis i fråga om vissa kulturhistoriskt värdefulla objekt av särskilt värde — bör fastigheterna kvarstå i statlig ägo och förvaltas av den nya förvaltningsmyndigheten. I en del fall, anförs det, bör den del av en fastighet som berörs av särintressen avskiljas och förvaltas av denna myndighet, medan resterande del överlåts till aktiebolaget. I andra fall kan mark med särintressen överlåtas till bolaget om bolaget i överlåtelseavtalet gör sådana åtaganden att särintresset även i framtiden kan åtnjuta ett fullgott skydd. I de fall det inte går att säkert bedöma om en fastighet bör stanna i statens ägo eller överlåtas till aktiebolaget bör fastigheten stanna i statlig ägo i avvaktan på ett slutligt ställningstagande.

I två motioner väckta med anledning av proposition 44, nämligen Fi27 (s) och Fi30 (fp, m, c), tas upp frågor som rör *statliga lokaler och statlig mark inom kultursektorn*.

I båda motionerna betonas att man vid den kommande bolagiseringen av lokaler och mark och vid urvalet av de fastigheter som skall kvarstå i statens ägo måste utgå från statens kulturpolitiska ansvar.

I motion Fi30 understryks att långsiktiga bevarandebestånden måste tas till vara vid urvalet av de fastigheter som bör kvarstå i statens ägo som ett nationellt arv. Motionärerna anser att stor omsorg måste ägnas åt den viktiga uppgiften att ur *såväl* byggnadsstyrelsens *som* domänverkets fastighetsbestånd avgränsa de objekt som bör tillhöra detta nationella arv. Motionärerna anför att det är nödvändigt att ta hänsyn till många olika aspekter vid urvalet och exemplifierar detta med sådana objekt som Vasaslotten, Vasaminnena i Dalarna, "rikets fästningar", vissa landshövdingeresidens, Mora äng utanför Uppsala, Vadstena kloster och Linnés Hammarby. I motionen tas främst upp frågan om statens ansvar för slotten och kronomarkerna. Motionärerna betonar att det är viktigt att de historiska helheterna bibehålls särskilt i fråga om slottsegendomarna, där förvaltningen av slotten och parkerna nu åvilar byggnadsstyrelsen och förvaltningen av kronomarkerna åvilar domänverket. Denna uppdelning av förvaltningen får enligt motionen inte hindra att de värdefulla och historiskt intressanta kulturmiljöer, som dessa egendomar utgör, i fortsättningen hålls samman och i sin helhet behålls av staten. Riksdagen bör enligt motionen som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om statens ansvar för slotten och kronomarkerna.

Även i motion Fi27 framhålls att det finns flera slag av fastigheter än de i propositionen nämnda, som inte är lämpliga att bolagisera. Motionärerna anför att nationella kulturinstitutioner såsom Operan, Dramatiska teatern och de statliga museerna bör kvarstå i statlig ägo och förvaltas i myndighetsform. Motionärerna erinrar om att det finns mycket små möjligheter att bedriva verksamheten i andra lokaler, varför fastighetsägaren kommer att ha ett faktiskt monopol på lokalför-sörjningen och därmed också bestämma villkoren för hyressättningen. Det kan i sammanhanget nämnas att motsvarande synpunkter beträffande ändamålsfastigheter i allmänhet framförs i en annan motion, nämligen Fi25 (s). Även i denna motion — över vilken kulturutskottet inte yttrar sig — konstateras att sådana fastigheter är så nära knutna till brukaren att denne i realiteten saknar alternativ. I motionen anförts därför att ändamålsfastigheter inte får privatiseras.

Kulturutskottet anser, i likhet med vad som anförts i motionerna Fi27 och Fi30, att det är mycket viktigt att ställningstagandena i samband med genomförandet av de nya formerna för ägande och förvaltning av statliga lokaler och statlig mark utgår från det kulturpolitiska ansvar som staten har. Detta kulturpolitiska ansvar avser såväl bevarandet av det nationella kulturarvet som hänsynstagandet till att vissa kulturverksamheter är mycket nära knutna till och beroende av de lokaler där de finns i dag.

Det är enligt utskottets mening ytterst angeläget att, när urvalet görs av de statliga fastigheter som skall myndighetsförvaltas — och således inte överförs till den nya fastighetskoncernens dotterbolag eller till det nya aktiebolag som skall komma i domänverkets ställe — ställ-

ningstagandet sker även utifrån kulturpolitiska bedömningar. Enligt propositionen skall de organisatoriska förändringarna förberedas av särskilda organisationskommittéer. Kulturutskottet anser att regeringen i direktiven till dessa kommittéer bör betona de kulturpolitiska aspekterna. Vidare bör expertis från kultursektorn medverka i arbetet inom dessa kommittéer.

I propositionen exemplifieras olika slag av statliga fastigheter som inte är lämpliga att förvalta i aktiebolagsform. Kulturutskottet anser att urvalet inte bör begränsas till vad som nämns i denna exemplifiering. Det finns starka kulturpolitiska skäl för en vidgning. Kulturutskottet, som hänvisar till det synsätt som numera präglar kulturmiljövården, anser att sådana kulturhistoriska miljöer som slottsegendomar med omgivande kronomarker utgör bör hållas samman som helheter och behållas som nationellt kulturarv. Som framhålls i motion Fi30 får inte det faktum att förvaltningen av slottsanläggningar och av omgivande mark i dag är delad mellan byggnadsstyrelsen och domänverket medföra att de även fortsättningsvis förvaltas åtskilda. Detta bör beaktas vid urvalet av fastigheter som inte skall bolagiseras och vid utarbetandet av den aviserade propositionen om bolagisering av domänverkets fastigheter.

Kulturutskottet föreslår att riksdagen med anledning av motion Fi30 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om direktiv till och arbetet i organisationskommittéerna samt om förvaltningen av slottsanläggningar med omgivande mark.

Kulturutskottet har vid sina överväganden funnit att det finns skäl som talar för att även andra kulturmiljöer och objekt bör myndighetsförvaltas än de som åsyftas i propositionen eller de som kulturutskottet behandlat i det föregående. Utskottet åsyftar de fastigheter som används och/eller byggts för sådan mycket specialiserad kulturell verksamhet som bedrivs av nationella kulturinstitutioner såsom Operan, Dramatiska teatern och de statliga museerna. Regeringen bör därför noga överväga frågan om huruvida även sådana fastigheter bör myndighetsförvaltas. Resultatet av dessa överväganden får betydelse även för bedömningen av frågan om i vilka former nybyggda lokaler för opera-, teater- och museiverksamhet skall förvaltas. Utskottet anser därför att även dessa frågor bör övervägas vid det kommande arbetet inom organisationskommittéerna och inom regeringskansliet. Kulturutskottet anser att riksdagen med anledning av motion Fi27 som sin mening bör ge regeringen till känna vad kulturutskottet anfört i denna fråga.

Stockholm den 28 november 1991

På kulturutskottets vägnar

Elisabeth Fleetwood

I beslutet har deltagit: Elisabeth Fleetwood (m), Hugo Hegeland (m), Maja Bäckström (s), Berit Oscarsson (s), Stina Gustavsson (c), Anders Nilsson (s), Göran Åstrand (m), Leo Persson (s), Rose-Marie Frebran (kds), Anne Sörensen (nyd), Ingegerd Sahlström (s), Björn Kaaling (s), Birgitta Wistrand (m), Monica Widnemark (s) och Ronny Karlsson (fp).

Från vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Elisabeth Persson (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

